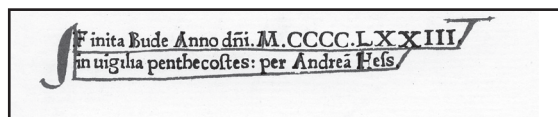

Ismerjük-e a régi nyomdászainkat?

V. ECSEDY Judit

Abban a kivételes helyzetben vagyunk, hogy mindjárt a legelső Magyarországon nyomtatott könyv készítőjének ismerjük a nevét, *Andreas Hess* ugyanis kiírta a nevét, a nyomtatás idejét és helyét (1473, Buda) a könyv utolsó lapjára (1. ábra). Az ősnymtatványok korszakában nálunk nyomtató másik, későbbi mester nevét viszont nem ismerjük, mert ő nem tüntette fel egyetlen fennmaradt nyomtatványán sem.

1. ábra

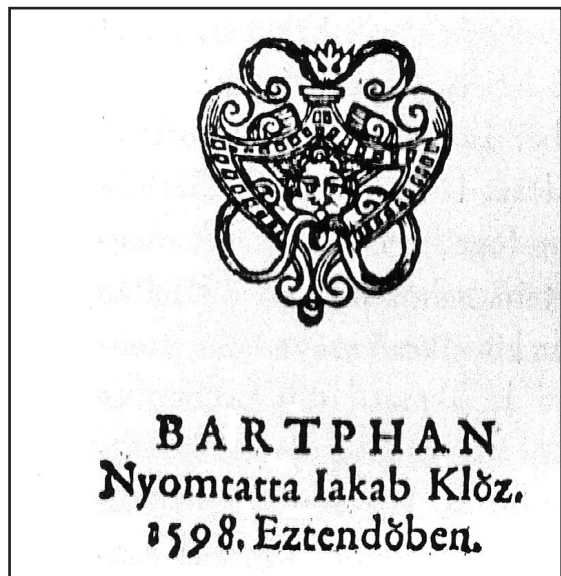
Andreas Hess Chronica Hungarorumának záró sorai

A könyvnyomtatás abban is különbözik más kézműves mesterségektől, hogy művelőinek nevét általában ismerjük, mert ott szerepel kiadványaik címlapján vagy utolsó lapján. Igaz, a nyomdászok nem is tartották magukat pusztán

mesterembereknek, hanem inkább a tipográfia művészete művelőinek. Azáltal, hogy nevük a szerzők, a könyv íróinak társaságában szerepelt, leggyakrabban a címlapon, szinte ők is részeseivé váltak az írói műnek. Természetesen ennek gyakorlati értelme is volt, hiszen a könyv iránt érdeklődő megtudhatta belőle a nyomdász vagy kiadó nevét, akinél a könyvhöz hozzájuthatott. A hazai könyvnyomtatás legkorábbi képviselőitől kezdve a nyomdászok hosszú sorát ismerjük név szerint: 1473 és 1700 között összesen 171 nyomdászzal foglalkozó személyről tudunk. A magyarországi nyomdászat állandósulását olyan neves reformátor nyomdászok képviselik, akiknek a neve egyébként nemcsak mint nyomdász (nyomdatulajdonos), hanem mint egyházszervező prédikátor, író is ismert, illetve ismert volt a maga korában is. Ilyen volt például *Bornemisza Péter*, *Huszár Gál*, *Joannes Honterus* vagy *Heltai Gáspár*.

Az ő esetükben helyesebb nyomdatulajdonosról beszélni, mert bár nyomdászként jegyezték kiadványaikat, nem valószínű, hogy ők álltak naphosszat a sajtó mellett. Bornemiszaról és Heltairól is – saját megjegyzéseikből – azt is tudjuk, hogy több nyomdászlegényük is volt. A nyomdászathoz, annak munkafolyamatához azonban jól értettek, még ha a kétkezi munkát nem is egyedül végezték.

Kortársaik közül valamennyi – akár városi, akár főúri patrónus, akár egyház mellett működő – nyomdász nevét ismerjük. Némelyiknek még az életútjáról is rendelkezünk ismeretekkel. Például, hogy a sárvárújszigeti nyomdában az Újtestamentum nyomtatását befejező *Abádi Benedek* a krakkói egyetemre járt, és ugyanott *Vietor* nyomdájában is dolgozott. A bártfai *David Gutgesell* helybeli, tekintélyes családból származott, mint ahogy *Jakob Klöss* is (2. ábra) vagy a következő században a lőcsei *Brewer* nyomdászcsalád tagjai. Róluk is tudjuk, hogy egyetemet járt férfiak voltak.

2. ábra

Soós Kristóf magyar nyelvű evangélikus prédikációinak végén a kolofon

A nyomdászat megbecsült foglalkozásnak számított a későbbi századokban is, képviselőik iskolázott, külföldet járt, több nyelvet ismerő személyek voltak.

A 17. században nagyobb számban érkeztek hozzánk nyomdászok német földről. Ennek oka az volt, hogy ott a nyomdák céhes rendszerben dolgoztak, tehát a szigorúan megszabott létszám feletti nyomdászok máshová vándoroltak, és előszeretettel jöttek Magyarországra, mert itt a nyomdászat szabad művészet volt, a nyomdászok sohasem alkottak céheket. Letelepedésükhöz és munkába állásukhoz elég volt a város beleegyezése.

Néhány nyomdászunk nevéből arra is következtetni tudunk, honnan jöttek Magyarországra. A Debrecenben dolgozó *Lipsiai Rheda Pál* és *Péter* Lipcséből (régiesen és latinosan Lipsiából) került Debrecenbe az 1610-es években (3. ábra), de jöttek Németalföldről, Hamburgból, Sziléziából is.

3. ábra

Werbőczy István. Decretum juris... c. művének impressuma „Debrecenben Nyomtatta Lipsiai Pál. 1611.”

Magyarországra és Erdélybe vallási okból is érkeztek nyomdászok: többnyire olyan protestáns nyomdászok, akik nem remélhették, hogy például az osztrák örökös tartományokban nyomdai engedélyt kapnak. A magyarországi korai könyvnyomtatás egyik sajátossága a felekezeti megoszlás volt, hogy tudniillik a nyomdák többsége még az 1700-as években is protestáns (lutheránus, református) vezetés alatt állt, sőt éppen ekkor unitárius nyomda is működött, ami példátlan volt egész Európában.

Látni fogjuk, hogy milyen sok szállal kötődött a hazai nyomdászat szinte egész Európához, hiszen a fenti okokból a legkülönbözőbb tájak-

ról, városokból érkeztek hozzánk nyomdászok, és sűrűn jártak külföldre a hazai nyomdászok is, hol beszerzés, hol tanulás céljából. Vagyis, nem az európai nyomdászat perifériáján helyezkedtünk el.

Érdemes még szólni néhány további hazai sajátosságról, amely a nyomdák létezését és a nyomdászok helyzetét meghatározta. Ebben az időszakban ugyanis sem a királyi Magyarországon, sem Erdélyben nem működött központi cenzúra, a hazai nyomdászok nem kértek királyi privilégiumot ahhoz, hogy letelepedhessenek és nyomdát állíthassanak, kötelezettségük csak a patrónus főúrral vagy a várossal szemben volt; protestáns nyomdavezetőink pedig általában az egyházi személyeknek járó kiváltságokat is élvezték.

Kik is voltak ezek a külföldről jövő, és nálunk gyakran végleg megtelepedő nyomdászok?

Említésre érdemes momentuma a magyarországi nyomdásztörténetnek, hogy a híres, Nyugat-Európa több városában dolgozó *Wechel* és *Aubry* nyomdász- és kiadó-család két tagja a Dunántúlon működött az 1630–1665-ös években. A *Wechel*-család tagjainak magyarországi megjelenése feltehetően azzal magyarázható, hogy köztük és *Batthyány Boldizsár* között régi ismeretség volt, és sűrű levelezést folytattak. A *Wechel* és *Aubry* család kiterjedt ismeretése és jó kapcsolatai révén több városban is lerakatokkal rendelkezett, korábban pedig *Szenci Molnár Albert* néhány munkája is náluk jelent meg Frankfurtban.

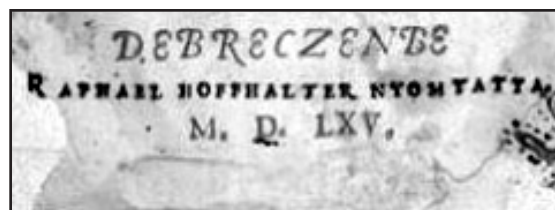
Hoffhalter Rafael protestáns vallása ellenére, az egyik legjobb és a császár által is legtöbbet foglalkoztatott nyomdász és fametsző volt Bécsben. A 4. ábrán a Bécsben használt, bizonyára saját metszésű nyomdászjelvénye látható. Miksa császártól kapott megbízása volt a legnagyobb szabású munkája, mégis hirtelen, feltehetően nem titkolt protestáns vallása miatt, kellett elhagynia Bécsset, és ezután került Debrecenbe, a városi nyomda élére (ld. 5. ábra). Feladatai itt természetesen szerényebbek voltak, mint a császárvárosban, de itteni működését is igényes fametszettek megjelenése jelzi. Később Gyulafehérvárra,

4. ábra

Rafael Hoffhalter Bécsben használt nyomdajelvénye

János Zsigmond fejedelem környezetébe került, mintegy fejedelmi nyomdászként.

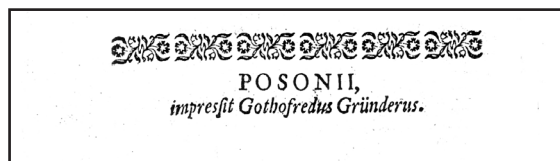

5. ábra

„*Debreczenbe Raphael Hoffhalter nyomtatta 1565*”

Mint láttuk, a nyomdavezetők nevét általában jól ismerjük, viszont kevesebbet tudunk a mellettük dolgozó nyomdászlegényekről. Róluk csak kivételes esetben, és nem az általuk nyomtatott könyvekből, hanem korabeli forrásokból értesülhetünk. Utaltunk már Bornemisza és Heltai legényeire, akiknek a nevét nem ismerjük, de 17. századi forrásoknak köszönhetően azt tudjuk, hogy kik dolgoztak a lőcsei Brewer-nyomdában. *Szenci Kertész Ábrahám* három legényének a nevét is ismerjük, valamint a kolozsvári nyom-

dászat neves mesterének, *Tótfalusi Kis Miklós*-nak négy legényét is ismerjük név szerint, sőt, további pályájukat is követni tudjuk. Sziléziából érkezett Pozsonyba, és ott önálló nyomdát alapított *Gottfried Gründer* (6. ábra), a boroszlói *Bauman* nyomda alkalmazottja, aki néhány év múlva visszatért Boroszlóba és átvette a Bauman nyomda vezetését.

6. kép

Gründer nyomdász egy pozsonyi nyomtatványon

Mindössze egy olyan nyomdászról tudunk, aki ezekben az időkben az osztrák örökös tartományokból érkezett, a korábban Linzben dolgozó *Marcus Pistorius*ról. A szebeni városi nyomda vezetőjeként dolgozó mester magát magyarul *Linzi Pistorius Márknak* nevezte.

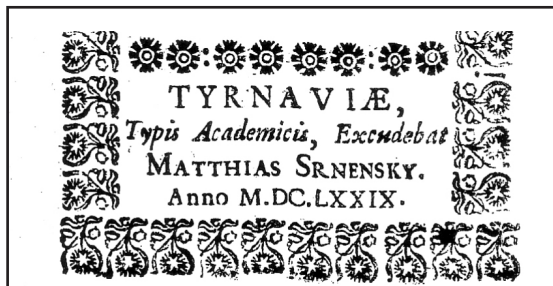
Bizonyára ezzel a Marcus Pistoriusszal azonos az a „*linzi eretnek könyvnyomtató*”, aki egy korabeli katolikus szerzötől származó vitairat szerint „*betűivel együtt Magyarországra ment... és mikor alá s fel hordozná Magyar-országban az ő könyvnyomtató műhelyét*”, kiűzték onnan. Valószínű, hogy Szeben már vándorlásának végső állomása volt, és kezdetben a királyi Magyarországon, talán Felső-Magyarországon igyekezett megvetni a lábát.¹

A katolikus egyház is hívott be külföldről nyomdászt. A prágai jezsuita nyomda mestere *Zakariás Aksamíték* így került a pozsonyi kollégiumi nyomda élére néhány évre. Nevét egy szép rézmetszetű címlap is megőrizte. Ami a nyomdászok nevének feltüntetését illeti, a katolikus egyház nyomdái különféle gyakorlatot folytattak. A csíksomlyói ferencesek a névtelenséget választották, csak a világi nyomdász-alkalmazott írta ki nevét. A pozsonyi érseki nyomda nemhogy nyomdászait, de önmagát sem nevezete meg sohasem, hanem csak mint „*Az érseki udvarban*” jelölte magát. Ezzel szemben a jezsuiták nagyszombati akadémiai nyomdájának teljes nevét olvashatjuk a címlapon, és sohasem marad el a nyomdavezető neve (7. és 8. ábra).

7. ábra

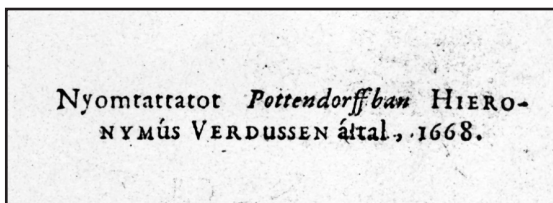
Byller Mathe nagyszombati nyomdász

8. ábra

Matthias Srensky nagyszombati nyomdász

Az elmondottakon kívül a század folyamán németalföldi kapcsolatokat lehet még tetten érni. *Nádasdy Ferenc* mecénás és műgyűjtő főúr a *Mausoleum* kiadását (1664) követő évben már komolyan foglalkozott egy saját nyomda létesítésének gondolatával, mert Németalföldre utazó két megbízottját 1665. július 16-án utasította, hogy festő, kertész és vadász mellett négy jó nyomdászt is fogadjanak fel a számára. Ezen kívül nyomtatóbetűk és nyomdához szükséges egyéb kellékek, köztük fametszetű díszes kezdőbetűk beszerzésével is megbízta őket² a tulipánhagymák beszerzése mellett. A Nádasdy által behívott nyomdászok egyike *Hieronymus Verdussen* lehetett (9. ábra).

9. ábra

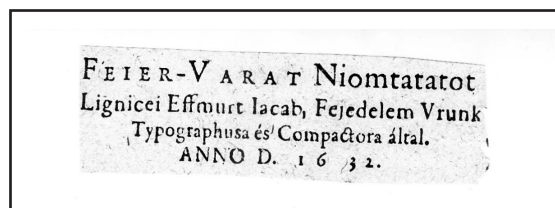
*Hieronymus Verdussen antwerpeni nyomdász
Nádasdy Ferenc alkalmazásában*

Verdussen Antwerpenből, Németalföld katolikus tartományából érkezett: a már több generáció óta könyvkiadással és könyvnyomtatással foglalkozó Verdussen családnak volt tagja, amely az ugyancsak antwerpeni Plantin-Moretus cég mellett a másik legjelentősebb officína volt Antwerpenben.³

Érdekesség, hogy egyetlen svéd származású nyomdász is dolgozott Magyarországon: ő *Eric Ericson*, a kassai nyomda vezetője volt.⁴

A neves cseh pedagógus, *J. A. Comenius* lengyelországi, lesznoi száműzetésből érkezett Sárospatakra. Számára létfontosságú volt a keze ügyében lévő nyomda. Lesznóban letelepedve számos munkáját a helybeli *Vetter*-nyomda bocsájtotta ki. Mivel ragaszkodott ahhoz, hogy Patakon is álljon a rendelkezésére nyomda, ennek köszönhető, hogy az évek óta készen álló, de használaton kívüli pataki nyomda 1650 végén munkába állhatott. A pataki tipográfia Comeniusszal együtt érkező első mestere, *Georgius Renius* volt. Renius ismeretlenül került Sárospatakra, legvalószínűbb, hogy éppen Lesznóról, a *Vetter*-nyomdából hozta magával Comenius. A Renius keze alól Patakon kikerült nyomtatványok azt bizonyítják, hogy ügyes és szakképzett mester lehetett. Kivételesen fennmaradt fizetésének felsorolása is, amely részben aranyból, részben természetbeni juttatásokból állt, és körülbelül azonos volt a várbeli másodkapitány fizetésével.

A gyulafehérvári fejedelmi nyomdában *Jakob Effmurd*t érkezésével új felszerelés jelent meg, és a nyomda élete is megélné, amint azt a nyomdász Krakkóban tett sűrű látogatásai bizonyítják.⁵ A nyomdai munkához szükséges anyagokat és felszereléseket jórészt Lengyelországból, mégpedig Krakkóból hozták (1633-ban pl. a papírt is). Nevét magyarul *Lignicei Effmurd*t *Jakab*nak írta, tehát a sziléziai Liegnitzből (Legnica) származhatott (10. ábra). Személyéről csak annyi állapítható meg, hogy mielőtt 1628-ban feltűnt volna a neve a gyulafehérvári nyomtatványokon, 1621-ben még Krakkóban dolgozott, bár nem önálló nyomdászként, hanem valószínűleg könyvkötőként. Korabeli források szólnak arról, hogy 1631-ben a Gyulafehérvárra érkezett külföldi nyomdászok Hamburgból jöttek (vagy legalábbis Hamburgon át).

10. ábra

Tolnai István: *Az witebergai academianak [...]* (Gyulafehérvár, 1632.) c. könyvének impresszuma: „Feier-Varat Niomtatarot Lignicei Effmurt Jacab által. Anno D.1632.”

11. ábra

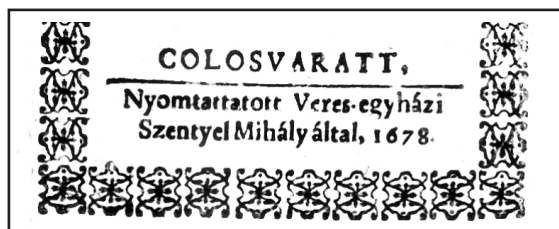
Buzinkai Mihály: *Institutionum dialecticarum libri Sárospatak, 1659.) c. művének impresszuma* „Patakini, Typis Celsiss. Principis excudit Johannes Rosnyai, MDCLIX”

A sárospataki és gyulafehérvári nyomtatványokon az a közös, hogy a fejedelmi nyomda megnevezés mindig szerepel rajtuk, (11. ábra) még ha a nyomdász nevét néha elhagyják is. Ennek ellenére nem ismeretlen a fejedelmi nyomdászok neve, sőt a gyulafehérvári nyomdai rendtartás, amely egyedülálló és nagyon korai dokumentuma egy jelentős méretű hazai nyomda működésének, az összes ott dolgozó nyomdászt név szerint felsorolja. Dolgozott itt egy lengyelországi legény is, *Paulus de Vitze Gedansis*, aki latinosan írt neve alapján Gdanskból jött. Kelet-magyarországi és erdélyi nyomdáinkra a korabeli hollandiai nyomdászatnak volt a legnagyobb hatása. A 17. században élenjáró, hírneves kiadóknak és nyomdáknak otthont adó németalföldi protestáns városok állandó célállomásai voltak nemcsak az erdélyi peregrináló diákoknak, hanem a tipográfia művészetét tanulni

szándékozónak is. Nagyon valószínű, hogy a kiváló színvonalon és kiváló felszereléssel dolgozó váradi mester, *Szenci Kertész Ábrahám* is Németalföldön szerezte szakmai tudását. Feltehetően teológiai végzettsége is lehetett: gondoljunk arra, hogy ő volt a nyomdása a Vízsolvi Biblia új, átdolgozott kiadásának, a Váradi Bibliának. Kortárs emlékiróktól azt is tudjuk róla, hogy vagyonos ember lévén, Váradon több palotája is volt.

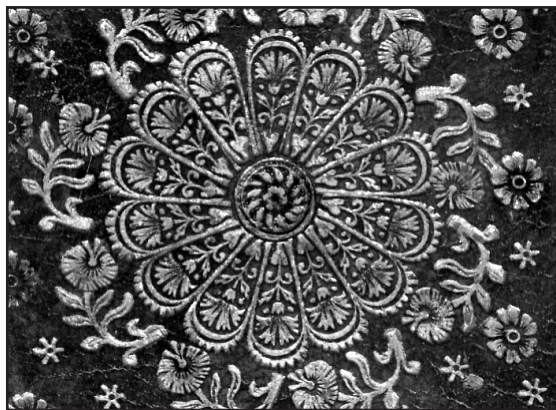
Nemcsak Szenci Kertész Ábrahám, hanem munkatársa, később utóda, *Udvarhelyi Mihály* tipográfus is világlátott ember volt. Járt Hollandiában és Angliában, németalföldi és angliai tanulmányútja 1663 decemberétől legalább két évig tartott – az emlékiratíró *Bethlen Miklós* társaságában. Saját költségén utazott, és amint Bornemisza Anna fejedelemasszonynak írja „*laktam kegyelmes asszonyom nagy királyok, fejedelmek s híres neves Académiák Typographiájában, de mindenütt szép hírem, nevem volt, mert ott tudták a Typographiának mi voltát.*” Az említett akadémiák közül a leidenit és az oxfordit, illetve azok tipográfiáját biztosra vehetjük.⁶ Hazatérve egy ideig Szenci Kertész Ábrahám mellett dolgozott, majd a nyomdát vezette mindaddig, amíg Szenci Szebenben volt.

Tótfalusi Kis Miklós egyik kolozsvári elődje *Veregyeházi Szentel Mihály* volt (12. ábra), akit mint könyvkötőt sejtjük a híres kolozsvári legyeződíszes kötések mögött. Sok más elődjéhez és kortársához hasonlóan tipográfus és könyvkötő volt egy személyben. Számos jel mutat arra, hogy az *Apafi Mihály* környezetében felbukkanó sok legyeződíszes kötésű könyv a fejedelmi reprezentáció része volt (egy ilyen legyeződíszes könyvkötés részlete látható a 13. ábrán).

12. ábra

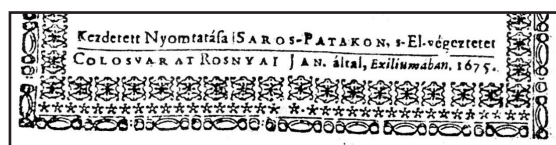
Veregyeházi Szentel Mihály egyik kolozsvári nyomtatványa

13. ábra

Legyeződíszes könyvkötés

Talán már eddig is érzékelhető volt, hogy az ország sorsdöntő eseményei a nyomdákra és nyomdászokra is döntő hatással voltak. Ezzel kapcsolatban még két beszédes példát mutatnék be. A Rákócziak és Lorántffy Zsuzsanna fejedelemasszony gondoskodásából szépen fejlődő pataki akadémiának és nyomdának 1671-ben menekülnie kellett (az özvegy, ifjabb fejedelemasszony, Báthory Zsófia utasítására), és oda soha többet nem térhetett vissza a fejedelmi nyomdász, *Rosnyai János* sem. Kiváló tipográfus lévén *Rozsnyait* meghívták a debreceniek, de ő inkább Kolozsvárra ment. Ennek állít emléket egyik nyomtatványa, amelyet már kolozsvári nyomdászként fejezett be (14. ábra).

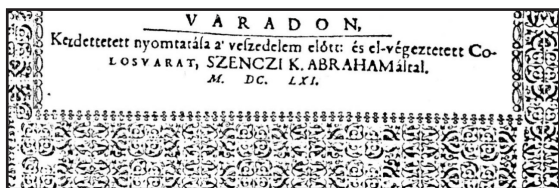

14. ábra

Czeglédi István: Sion vára c. könyvének impressuma: „Kezdetett nyomtatása Sáros-Patakon, s el-végezetett Colosvarat Rosnyai Jan. által, exiliümában, 1675.”

A másik példa a már említett Váradi Bibliával és *Szenci Kertész Ábrahám* személyével kapcsolatos. II. Rákóczi György politikájának következményeként nemcsak Gyulafehérvárt rohanták le a török-tatár seregek 1658-ban, és pusztították el a várat, a fejedelmi palotát, az akadémiát, hanem két évvel később ugyanilyen sorsra jutott Várad

is. Itt éppen munkában volt a hatalmas terjedelmű Váradai Biblia nyomtatása. A vár kapitulációjára olyan feltétellel került sor, hogy a törökök engedélyezték a nyomdai felszerelés és a félig kész Bibliák elszállítását. A Váradai Biblia egyik méltatója szerint ez a „*legfátumosabb magyar könyv*”. Erre emlékeztet bennünket a címlapon található szöveg (15. ábra).

15. ábra

*A Váradai Biblia (Kolozsvár, 1661.) impresszuma:
„Kezdettetett nyomtatása a veszedelem előtt:
és el-végezetett Colosvarat, Szenczi K. Abraham által.
M. DC. LXI.”*

A kolozsvári nyomda nem külföldről hívott nyomdászt, hanem a város vagy az egyház maga nevelte ki a tipográfusokat, vagy olyanokra bízta a nyomda vezetését, akik már több országban is megfordultak, kiváló szakmai ismeretekkel rendelkező szakemberek voltak, de nemegyszer teológiai végzettséggel is rendelkeztek.

Kolozsvárhoz hasonlóan a debreceni tanács is fontosnak tartotta, hogy képzett nyomdász vezesse a városi tipográfiát, és a tudását Németalföldön sajátítsa el. Ezért küldték ki *Töltési Istvánt* Hollandiába, hogy a tipográfia művészetét és lehetőleg a betűmetszést is sajátítsa el. Az ő kinti tartózkodása részben egybeesett *Tótfalusi Kis Miklós* amszterdami éveivel. *Tótfalusi* ugyan nem sokra tartotta betűmetszői tudományát⁷, de nyomdászként *Töltési* kiváló színvonalon dolgozott, amint azt debreceni nyomtatványaiából megítélhető.

Ezeknek a németalföldi nyomdáknál tapasztalatot és szakmai tudást szerzett tipográfusoknak sorában alkotott kiemelkedőt *Tótfalusi Kis Miklós* (16. ábra), akinek holland ízlésű, egységes stílusú betűhagyatéka sokáig nyomon követhető a kolozsvári nyomtatványokon. Ismerjük egyetlen példányban fennmaradt betű-mintalapját latin-görög, héber betűkkel, és említsük meg *Dán*

16. ábra

M. Tótfalusi Kis Miklós: Szakats mesterségnek könyvetskéje (Kolozsvár, 1698) impresszuma

Róbert, a Könyvtártudományi Tanszék egykori tanszékvezetője nevét, aki Amszterdamban megtalálta *Tótfalusi* egyetlen példányban létező grúz mintalapját.

Azt hiszem, az eddigiekből is jól látszik, hogy nyomdászaink élete és sorsa mennyire össze volt kötve az ország helyzetében bekövetkezett változásokkal, mind vallási, mind politikai eseményekkel. Elég utalni a sárvár-újszigeti nyomdára, amelynek nagyszabású Újtestamentuma Buda törökök általi elfoglalásának évében készült el, és ezzel a nyomda meg is szűnt, vagy a sárospataki nyomda hirtelen elűzésére a patrónus vallása miatt, vagy a Váradai Biblia kalandos sorsára. Szólni kell még azokról a kiadványokról is, amelyek vagy szándékosan nem tüntetik fel a nyomdász nevét, vagy kitalált nevet használnak, holott ezek a könyvek is készültek valahol, ezeket is kinyomtatta valaki. Ilyen esetekben a félrevezetés a cél, a figyelem elterelése a valóságos nyomdahelyről és nyomdáról. Ezzel a módszerrel vallási vagy politikai vitairatok éltek, bár nálunk, éppen az előbb elmondott vallási sokszínűség miatt, sokkal ritkábban, mint külföldön. Ami kiadvány nálunk hamis nyomdásznévvvel készült, azt mind a Wesselényi összeesküvés után – jogos óvatosságból – nyomtatták így. Így készültek nyomtatványok a sosem létező *Constantinus Veracius*nál, akinek ugyan „beszélő” neve van, a mögötte rejlő valódi (kikövetkeztethetően kolozsvári) nyomdász személyét azonban elrejtí (17. ábra).

**VENETIIS, Typis Fratrum Veracii,
Constantini, & Speracii.**

17. kép

„*Venetii Typis Fratrum Veracii,
Constantini et Speracii*” (1671)

A címben feltett kérdésre tehát azt válaszolhatjuk, hogy néha még azokat a nyomdászainkat is ismerjük, akik magukat titokban akarták tartani.

Jegyzetek

1. V. ECSEDY Judit: Szenci Kertész Ábrahám és ismeretlen nyomtatványai = Magyar Könyvszemle, 105. évf. 1989, 29–30. p.
2. Gróf Nádasdy Ferenc utasításai hollandi vásárlásai felől = Magyar Gazdaságtörténeti Szemle, 5. évf. 1898. 459. p.
3. OLIHOFS, Frans: De boekdruckers, boekverkoopers en uitgevers in Atwerpen sedert de uitvinding der boekdrukunst tot op ouze dagen, Antwerpen 1891, p. 105. – Eszerint Hieronymus (IV) nyomdász 1620. május 17-én született, meghalt 1687. május 4-én, és 1657–1658-ban vették fel a nyomdászok Szent Lukács céhébe.
4. GALLI Katalin – PAVERCSEK Ilona: Fejezetek a kassai könyvnyomtatás történetéből = Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1981. Bp. OSZK, 1983. 361. p.
5. V. ECSEDY Judit: A gyulafehérvári fejedelmi nyomda első korszaka (1623–1636) = Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1974/1975. Bp. OSZK, 356. p.
6. V. ECSEDY Judit: Könyvnyomtatás az erdélyi fejedelemségben I. Apafi Mihály korában 1661–1690. 1. rész = Magyar Könyvszemle, 121. évf. 2005. 295–296. p.
7. M. Tótfalusi K. Miklósnak maga személyének, életének és különös cselekedetinek Mentsége (Kolozsvár, 1698.) 228. p. = Erdélyi féniks. Misztótfalusi Kis Miklós öröksége. Bev., jegyz.: Jakó Zsigmond. Bukarest, Kriterion, 1974.

Egyeztetés az erdélyi magyar közgyűjteményi együttműködésről

Megbeszélést tartott Kolozsváron az erdélyi magyar közgyűjtemények gyűjtési területeinek összehangolásáról a Kulturális Autonómia Tanács (KAT) és az Erdélyi Múzeum Egyesület (EME). A magyar többségű döntéshozatal alá tartozó múzeumok, könyvtárak, felsőoktatási intézmények és egyházi levéltárak képviselőivel folytatott egyeztetés célja egy olyan, minden területet lefedő intézményi gyűjtőköri együttműködés kialakítása, amely megoldást jelent az erdélyi magyarok szellemi hagyatékának megőrzésében.

(Forrás: <http://erdely.ma/kultura.php?id=157412> – közzéteszi: Haraszti Katalin, IFLA-HUN, 2014. április 17.)

Fejlemények a MaNDA munkájában

A Magyar Nemzeti Digitális Archívum (MaNDA) és a Filmintézet megkezdte az adatszolgáltatást az európai digitális adatbázis számára. Elkészült az Europeana metaadat szabványának (ESE) magyar változata és kiépült egy exportmodul az Europeanához. Az OSZK-val együttműködve sikeresen lezajlott a tesztelés is, ezentúl nem lesz akadálya a tömeges magyar adatexportnak. A közfoglalkoztatási program során mintegy százezer publikus kulturális dokumentum (kép, szöveg, mozgóképek, hanganyag) került a MaNDA adatbázisába.

(Forrás: Kárpáti György: A MaNDA Európába tart = Magyar Nemzet, 2014. április 30.)